

Dragutin Novaković

BOŽANSTVENOST DRUŠTVA

Sociologija religije Emilea Durkheima i francuske sociološke škole

CDD, Zagreb, 1988., 239/str.

U knjizi »Božanstvenost društva« Dragutin Novaković daje cjelovit prikaz problema sociologije religije konstituirane u djelu E. Durkheima i ostalih pripadnika francuske sociološke škole. D. Novaković izdvaja religijsku problematiku iz ukupnog područja bavljenja ove škole, te je sistematski iznosi kroz analizu onih radova u kojima je zastupljena, održavajući pri tome kronološku i smislenu dosljednost.

Knjiga je podijeljena u četiri tematske cjeline. U uvodnom dijelu autor razmatra nastanak znanosti o religiji uopće, a posebno razvoj sociologije religije kroz polemike i strujanja 19. stoljeća. Kratkim prikazima osnovnih pretpostavki značajnih škola i pravaca te njihovih predstavnika, autor rezimira bitne smjernice i dostignuća znanstvene misli o religiji toga doba, oslikavajući na taj način znanstveni milje u čijim okvirima djeluje francuska sociološka škola. U tom smislu, posebno značenje ima engleska antropološka škola, koja uglavnom razmatra pitanja porijekla i smisla religije, kao i pitanja vezana uz mit, žrtvu, ritual i sl. Ove dvije škole vode uspješan dijalog na mnogim poljima, iako ne donose bliske koncepcije religijskog fenomena. Francusku sociološku školu čine znanstvenici raznih profila, okupljeni oko E. Durkheima i »L'année sociologique«, kao medija ukupne djelatnosti. Prvu generaciju čine Durkheim i njegovi učenici, od kojih su značajniji M. Mauss, H. Hubert, M. Halbwachs, R. Hertz, H. Beuchet, P. Huvelin i drugi, dok se druga generacija okuplja oko M. Maussa.

Drugi dio knjige pod naslovom »Osnivač francuske sociološke škole i fenomen religije« podijeljen je u dva odjeljka. U prvom autor analizira religijsku problematiku koju Durkheim parcijalno dotiče u spisima iz drugih područja. Svako Durk-

heimovo djelo bavi se i problemom religije, bez obzira na koji se aspekt društvene stvarnosti odnosi. Međutim, sistematsku Durkheimovu teoriju o religiji autor izlaže u drugom odjeljku, razmatrajući »Osnovne oblike religijskog života« (1912). Svoju teoriju Durkheim zasniva na analizi, po njegovom mišljenju prvobitne religije, totemizma. Za njega totem je dvostruki simbol, koji s jedne strane odražava totemski princip ili Boga, a s druge društvo tj. klan. Bog i društvo postaju jedno u simbolu; ili Bog je »utjelovljena i personificirana grupa«. Obožavajući Boga, grupa obožava samu sebe. Polazeći od osnovne unutrašnje klasifikacije svake religije na sakralno i profano, Durkheim razmatra fenomen religijskih obreda. Između ostalog, donosi se i analiza pojmova duše, duha, žrtve, kao i odnosi magije, znanosti i religije. Generalni je zaključak da su religijske predodžbe kolektivne predodžbe koje se odnose na kolektivne stvarnosti i da su obredi načini djelovanja unutar grupa, čija je svrha u moralnoj obnovi grupe i jačanju kolektivnih osjećaja.

Pod naslovom »Durkheimovi suradnici i nova generacija« D. Novaković predstavlja autore čiji su radovi konstitutivni za sociologiju religije ove škole. To su: M. Mauss, R. Hertz, H. Hubert, M. Halbwachs, S. Czarnowski, P. Huvelin i E. Doutté. Uz mnoge originalne doprinose, oni utvrđuju i proširuju Durkheimovo djelo. D. Novaković pristupa iscrpnoj analizi ostvarenja ovih autora, razmatrajući i ovdje sadržaje s obzirom na vremenski slijed nastanka pojedinih djela.

U zaključnom dijelu autor daje opširan pregled kritika, kako pozitivnih, tako i negativnih, upućenih ponajviše Durkheimovim »Osnovnim oblicima«. Među ostalima, iznesena su stanovišta P. Sorokina, H. E. Barnes, B. Malinowskog, T. Parsons, D. Šušnjića, M. Kerševana. Ističu se mišljenja G. Gurvitcha i dobrog poznavaoca Durkheimovog djela S. Lukesa, koji klasificira nedostatke ove teorije kao etnografske, metodološke, logičke i teoretske. Naglašava se mnogobrojnost i raznolikost ovih kritika koje se odnose na različite aspekte Durkhei-

RECENZIJE I PRIKAZI

move teorije. Autor međutim, smatra da je Durkheim stvorio paradigmu o religiji. "...Durkheimova teorija o religiji (je) jednostavno paradigma za religiju. Ova teorija je uzor koji možemo prihvatiti ili odbaciti, slijediti ga ili ne, ali koju kao znanstvenu činjenicu trebamo uvažiti. U tom smislu sve

kritike Durkheima su promašene..."

Djelo D. Novakovića je izuzetan i cjelovit prikaz sociologije religije francuske sociološke škole i prvi je rad te vrste. Vrijednost ovog rada je neosporna.

Aleksandra **Krajnović**